

Zdzisław Sirojć

Praca socjalna jako instrument zmiany społecznej

Praca socjalna w każdym państwie wynika z przyjętych założeń polityki socjalnej. Rozwiązania dotyczące pracy socjalnej w poszczególnych państwach mogą być różne, ale wspólne wszystkim państwom są społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe zmiany, jakim poddawane są ich społeczeństwa. Transformacja systemowa, jaką przechodzą społeczeństwa państw posocjalistycznych, jest klasyczna zmianą społeczną.

Zmiana społeczna to przejście od jednego stanu systemu społecznego do drugiego.

T. Kaźmierczak traktuje pracę socjalną jako instrument zmiany społecznej. Swoje twierdzenie wywodzi z misji pracy socjalnej – „jest nią (...) zmiana społeczna, która (...) ma być wywołana na poziomie jednostki, rodziny, grupy społecznej, społeczności, a pośrednio także na poziomie całego społeczeństwa” [Kaźmierczak, 2006: 97].

Przytacza przy tym stwierdzenia amerykańskich badaczy, że celem pracy socjalnej, rozumianej jako działanie podejmowane dla osiągnięcia zaplanowanej zmiany, jest zatem:

- 1) potęgowanie ludzkich zdolności rozwiązywania problemów i zdolności zaradczych;
- 2) przyłączanie ludzi do systemów, które dysponują niezbędnymi z punktu widzenia ich potrzeb zasobami, usługami i możliwościami;

- 3) promowanie efektywnego i przyjaznego ludzioro działania tych systemów;
- 4) przyczynianie się do rozwoju i poprawy polityki socjalnej [Pikus, Minahan, 1973].

W takim ujęciu praca socjalna polegać powinna na wypełnianiu następujących funkcji:

- pomaganie ludzioro w podnoszeniu lub bardziej efektywnym wykorzystywaniu ich zdolności radzenia sobie i rozwiązywania problemów,
- ustanawianie pierwotnych ogniw łączących ludzi z systemami zasobów,
- facilitowanie interakcji oraz modyfikowanie i budowanie nowych relacji między ludzioro i społecznymi systemami zasobów oraz ludzioro wewnątrz systemów zasobów,
- wnoszenie własnego wkładu w rozwój i modyfikowanie polityki socjalnej,
- służenie w roli agend kontroli społecznej (wobec osób przejawiających zachowania niezgodne z prawem i normami społecznymi) [Każmierczak, 2006: 98].

Transformacja systemowa jest wielką zmianą społeczną, podobnie jak globalizacja. Zmiany zachodzące w całej sferze socjalnej, jak i w pracy socjalnej w procesie globalizacji w dużym stopniu dotyczą także transformacji systemowej.

Szczególnie istotne znaczenie w przeprowadzanych zmianach w pracy socjalnej mają dwa aspekty:

- jej profesjonalizacja
- oraz innowacyjność.

Ponieważ zakres pracy socjalnej jest bardzo szeroki (praca w ochronie zdrowia, w szkołach, w opiece społecznej, w systemie penitencjarnym, w biznesie, wśród osób starszych, rodzin, dzieci, niepełnosprawnych, bezrobotnych, osób uzależnionych, chorych, ubogich, agresywnych, dewiantów seksualnych, hazardzistów, bezdomnych, migrantów, ofiar przemocy, ofiar

klęsk żywiołowych czy zdarzeń losowych itd.) kwestię niezbędnych zmian przedstawimy na przykładzie pracy socjalnej z bezrobotnymi. Główną trudnością w pracy z tą grupą jest zmiana mentalności – podejścia do życia i pracy. Obok pomocy psychologicznej bezrobotnym proponuje się:

- prace społecznie użyteczne,
- zatrudnienie socjalne,
- spółdzielnie socjalne,
- kursy integracji społecznej [Kotamska, 2008: 115-122].

Jednakże efektywność tych działań jest niska. Niezbędna jest tu aktywizacja bezrobotnych, modyfikacja systemu pomocy społecznej, zmiana obowiązującego prawa, a w szczególności:

- ograniczenie praw do wczesnej dezaktywizacji zawodowej, likwidacja
- przywilejów branżowych, wzmocnienie motywacji do pozostawania na rynku pracy,
- monitorowanie zachowań bezrobotnych i przypisanie prawa do kontroli ich zaangażowania w poszukiwaniu pracy jednej instytucji (wielość podmiotów odpowiedzialnych za wspieranie bezrobotnych uniemożliwia faktyczną aktywizację, generuje koszty kompensacji i nie sprzyja przywracaniu do pracy);
- wiązanie prawa do świadczeń finansowych dla zdolnych do pracy z ich faktycznym zainteresowaniem samodzielnością ekonomiczną;
- kojarzenie elastyczności rynku pracy z bezpieczeństwem socjalnym, czyli ograniczanie szarej strefy poprzez umożliwienie łączenia niskich świadczeń z zatrudnieniem legalnym, pracami dorywczymi i sezonowymi;
- wiązanie systemu edukacji i kształcenia na poziomie wyższym z realnymi i prognozowanymi potrzebami rynku pracy, promowanie kształcenia technicznego i otwartego na nowe technologie kształcenia zawodowego;
- upowszechnienie kształcenia ustawicznego jako warunku samodzielności ekonomicznej i trwałej więzi z rynkiem pracy;

- instytucjonalne i kompetencyjne powiązanie służb zatrudnienia (urzędy pracy) i służb społecznych, reorganizacja podmiotów polityki społecznej odpowiedzialnych za podobne zadania;
- wprowadzenie nowych regulacji ustawowych w oparciu o rzetelne analizy i prognozy skutków – zarówno w sferze socjalnej, jak i ekonomicznej [Trafiałek, 2008: 32-33]; [Kazimierczak, Rzymśza, 2006].

Przykład koniecznych zmian w pracy socjalnej z bezrobotnymi pokazuje niedoskonałość funkcjonującego dotychczas systemu. Chodzi przede wszystkim o jego uszczelnienie i oszczędność środków przeznaczanych na ten cel.

Niedoskonałość rozwiązań organizacyjnych oraz niska sprawność systemów socjalnych to cechy modeli socjalnych funkcjonujących w państwach posocjalistycznych.

Biorąc pod uwagę ogromną skalę potrzeb socjalnych oraz ograniczone możliwości finansowe państw przechodzących transformację trudno będzie im w najbliższym czasie ochronę socjalną ludności oraz dokonać zasadniczych zmian w poziomie i jakości życia.

- [1] Kazmierczak, T. 2006. *Praca socjalna. Między upośledzeniem społecznym a obywatelnością*, Katowice.
- [2] Pikus, A., Minahan, A. 1973. *Social Work Practice: Model and Method*, Ithaca.
- [3] Kotomska, M. 2008. *Praca socjalna z osobami bezrobotnymi*, in: Profesjonalna praca socjalna, Kielce.
- [4] Trafiałek, E. 2008. *Spoleczno-ekonomiczne uwarunkowania pracy socjalnej*, in: Profesjonalna praca socjalna, E. Trafiałek (red.), Kielce.
- [5] Kazmierczak, T., Rymśza, M. 2006., *Aktywna polityka społeczna. Stan obecny i szanse upowszechnienia koncepcji*, „Analizy i opinie” nr 48.
- [6] Hellich, E. 2000. *Rachunkowość jednostek samorządowych*, Difin, Warszawa.
- [7] Krasowska – Walczak, G. 1997., *Finanse publiczne*, WSB, Poznań.
- [8] Pomorska, A. (red.). 2004. *Polski system podatkowy – założenia a realizacja*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.